

SGF Magazine

Herfst 2026

Jaargang 1 – nummer 3 – 2026

Stichting Geschiedenis Fysiotherapie (SGF)

Colofon

Uitgave van
Stichting Geschiedenis Fysiotherapie (SGF)

ISSN: 3117-9673

Redactie SGF Magazine
Ronald Valk, redacteur
Huub Vossen, eindredacteur

Verschijning
SGF Magazine verschijnt 4 keer per jaar.

Steun de SGF
U kunt ons ondersteunen als:

- **Begunstiger** – € 25 per jaar
- **Mecenas** – € 100 per jaar

Vrienden en mecenassen ontvangen korting en voorrang bij onze jaarlijkse Studiedag en overige activiteiten. Daarnaast krijgen zij korting bij aankoop of het lenen van doubletten uit onze collectie.

De SGF heeft een ANBI-status en is geheel afhankelijk van financiële ondersteuning.

Meer informatie
Voor informatie over de Stichting Geschiedenis Fysiotherapie verwijzen wij u naar:
www.tmgn.nl/sgf

Redactieadres
Foksdiep 8, 8321 MK Urk.
E: sgf@tmgn.nl

Jaargang 1, nummer 3 – 2026

Inhoud

Voorwoord
Van de voorzitter

Van de Bestuurstafel
Wie komt ons bestuur SGF versterken?
Vrijwilligers gezocht

SGF-Nieuws
Verslag Dag van de Fysiotherapie Geschiedenis
Save the date: 23 april 2027 pensionadodag

Activiteiten van de SGF
Witness Seminar “Academie Fysiotherapie Leffelaar”
Boek witness seminar “Fysische Therapie”
Stichting Geschiedenis Fysiotherapie in de Media
Oral History
Uitreiking boek aan echtgenote van E.G. Leffelaar
Boekpresentatie: “Die Frau als Hausärtztin”
Overleg KNGF en SGF

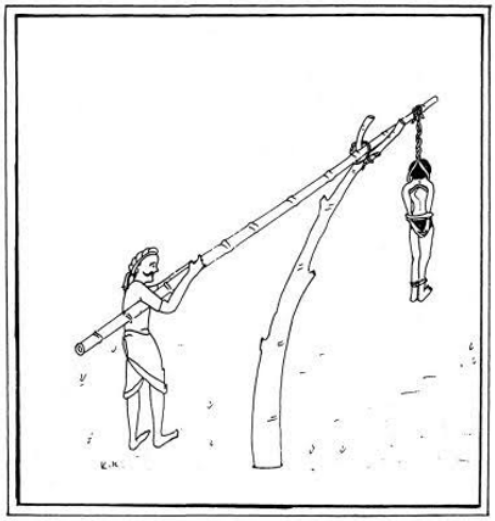
Artikelen uit de media
Artikel winkel

Internationale Historie
Artikelen van de International Physiotherapy Association

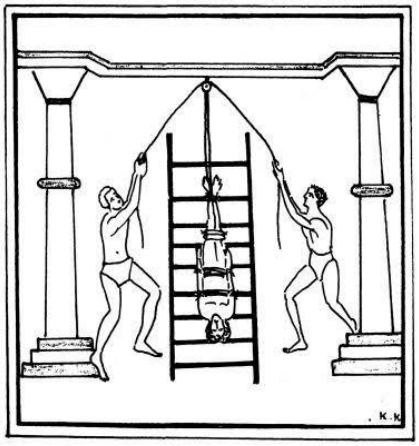
Trefpunt Medische Geschiedenis Nederland
Activiteiten en bijeenkomsten
Oktober maand van de Geschiedenis ‘Lichaam en Geest’.

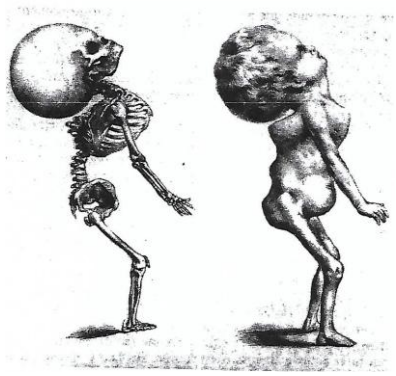
Voorwoord van de voorzitter

Uit de geschiedenis van de behandeling van een scoliose
Axiale tractie ter correctie van een spinale deformiteit is al een oeroud begrip. De oudste bekende verwijzing staat in oude hindoestaanse heldendichten (geschreven tussen 3500 en 1800 v. Chr) waar staat vermeld hoe Krishna de bochel van één van zijn volgelingen corrigeerde. Later beschreef Hippocrates (tussen 460 en 377 v. Chr) bepaalde tractie-apparatuur Galenus (131–201), een volgeling van Hippocrates, paste axiale tractie met directe druk toe. Ibn Sena (980–1037) hanteerde in het Midden-Oosten ook dergelijke methoden. Osteopaten in Turkije pasten ook axiale tractie toe voor het corrigeren van spinale deformiteiten.

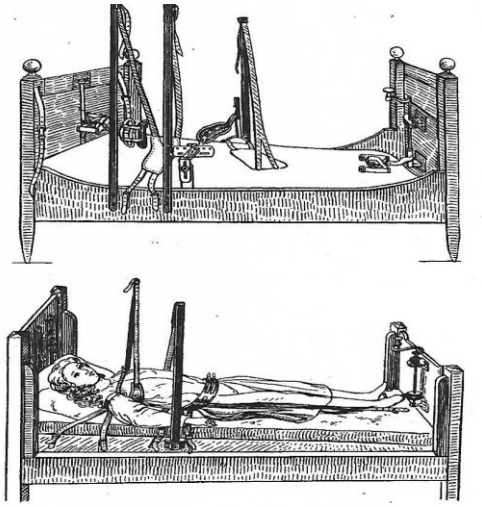

Een van de eerste orthopedische klinieken werd in 1780 door Jean André Venel (1740-1791) gesticht in Zwitserland. In die kliniek werd onder ander scoliosen en kyfosen behandeld.

De scoliose patiënten van Venel kregen ’s nachts een extensiebehandeling op een rekbed, het “appareil de nuit” , overdag droegen zij een korset, het “appareil de jour” (Valentin 1946) . In de eerste helft van de 19e eeuw waren vele typen rekbedden in zwang. Er werd bij de rekbedden gebruik gemaakt pelottes voor de zijdelingse druk op de buitenbocht van de scoliose.

In de 20ste eeuw werden nog steeds de scoliose patiënten behandeld gelijk de methode van Venel en de Franse Chirurg Yves Cotrel (1925-2019) de tractie tafel methode voor de nacht en gecombineerd met de Milwaukee brace of de Boston brace voor overdag.

Bij deze patiënten werd de axiale tractie en zijwaartse pelotte compressie met name toegepast in de leeftijd tot 18 jaar. Daarnaast was een fysiotherapeutisch oefenprogramma absoluut noodzakelijk wat bestond uit een oefenprogramma voor het actief stabiliseren en het herstel van spierbalans om vergrotingen van de bocht(en) in de wervelkolom te voorkomen. Was het resultaat onvoldoende corrigerend, dan werden er metalen staven langs de wervelkolom geplaats waarbij alle mobiliteit van dat deel van de wervelkolom verloren ging.
In Nederland heeft 4 op de 1000 mensen scoliose. Elk jaar komen er zo'n 1000 nieuwe patiënten bij. Dit zijn meestal meisjes tussen de 10 en 18 jaar. Er zijn vandaag de dag ontwikkelingen voor een dynamisch innovatieve techniek in scoliosebehandeling, waarbij een 'veer' gebruikt die constante kracht distractie kracht uitoefent op de wervelkolom. Met deze nieuwe manier van opereren, groeit het implantaat mee, terwijl de rug recht wordt gehouden en meer mobiliteit behouden blijft. De geschiedenis laat zien dat de behandeling van scoliose zich al eeuwenlang blijft ontwikkelen.

Drs. Han Kingma, voorzitter SGF"

Van de bestuurstafel

• Wie komt ons bestuur SGF versterken ?

Heeft u interesse in deze functie en wilt u meer informatie, zie dan bijgaande vacature (Klik hier) of stuur een mail naar sgf@tmgn.nl

• Vrijwilligers gezocht!

Zou je graag wat vrijwilligerswerk willen doen?
Wij zoeken vrijwilligers voor de volgende activiteiten:

- Scannen van oude literatuur, foto's ed.
- Digitaal omzetten van CD's.
- Digitaal vastleggen van collecties, archieven ed.
- Rondleidingen verzorgen in jouw woonplaats over de medische, fysiotherapeutische geschiedenis.
- Redactielid voor ons SGF-magazine.

•

Voor al deze activiteiten is het niet nodig om naar Urk af te reizen, zij kunnen thuis uitgevoerd worden.
Lijkt een van deze werkzaamheden je leuk? *Dan zoeken wij jou!*
Neem dan contact met ons op: sgf@tmgn.nl
Kijk ook op onze website voor meer info over onze stichting: www.tmgn.nl/sgf
Ons gezellige vrijwilligersteam zal je hartelijk welkom heten.

• Dag van de Fysiotherapiegeschiedenis 2026

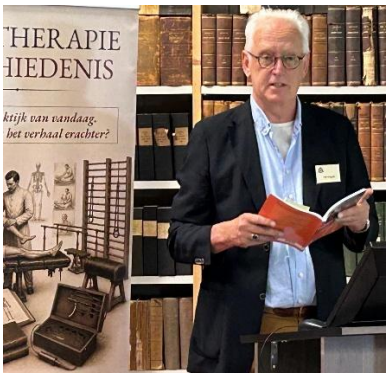
Pijn in Beweging, 3 oktober 2026

Dag van de Fysiotherapiegeschiedenis

Terugblik op het landelijke congres **Pijn in Beweging,** 3 oktober 2026

Door: Huub Vossen

Han Kingma opende het congres en kondigde sprekers aan, het boek Fysische Therapie dat is uitgebracht door de SGF geschreven Anton de Wijer en Heleen Beckerman.

Drs. Han Kingma, voorzitter SGF

Een inspirerende dag vol nieuwe inzichten over pijn, behandeling en samenwerking tussen disciplines. De ochtend werd afgetrapt door Lennard Voogt en Edwin de Raaij, die op heldere wijze de behandeling van pijn in de volle breedte belichtten.
Een bijzonder moment was de uitreiking van de Henk Bijlsmaprijs aan Anton de Wijer, als erkenning voor zijn grote verdiensten voor de fysiotherapie.
In de middag namen de artsen het stokje over en werd scherp uiteengezet wanneer pijnmedicatie wel en juist niet passend is bij patiënten die wij in de fysiotherapie zien. Een onderwerp dat op landelijke congressen nog te vaak onderbelicht blijft.

Sprekers

Bewegen als pijnstiller

Dr. Lennard Voogt
Lector Bewegen naar Gezondheid en Visiting Professor Pain in Motion

Dr. Edwin de Raaij, Pijn Fysiotherapeut en manueel therapeut, geven een duo presentatie met praktijkgerichte inzichten.

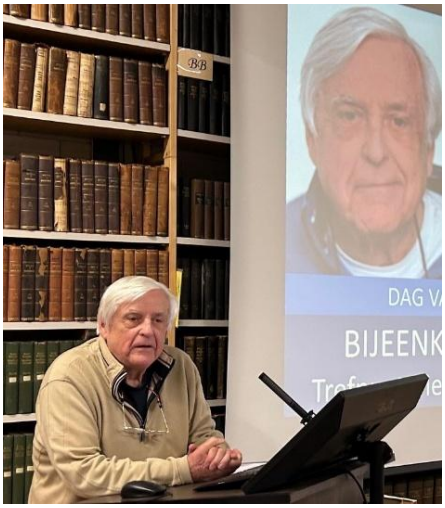
Dr. Edwin de Raaij en Dr. Lennard Voogt

Lennard legt uitwaarom pijn altijd complex en meervoudig is. Edwin haakt hierop in met de vraag: is pijn altijd complex? Moeten we het zo moeilijk banaderen? Bewegen heeft een pijnstillend effect. Ik vergelijk het met dans aldus Edwin. Nocisensorische pijn verandert door bewegen: dynamisch, soepel, voorzichtig. In beweging komen leidt tot herstel en stimuleert pijn modulerende processen. Het voordeel is dat het geen bijeffecten heeft.
De sprekers laten zien hoe beweging een krachtige rol speelt bij pijnvermindering en herstel. Zo gaat de aandacht weg van de pijn tijdens bewegen en blijken de effecten voor het hele lijf te gelden. Daar is onderzoek naar gedaan maar kun je ook zelf testen bij de patiënt.
Voor iedere persoon is pijn anders wat betekent dat we voortdurend opzoek moeten naar wat er spelt. Edwin geeft aan dat taalgebruik hierin ook een grote rol speelt. Taalgebruik (ook door hulpverleners) kan angst veroorzaken bij patiënten. Het pijnsysteem is heel

gevoelig voor beeldvorming vanuit de deskundigheid.
Je kunt niet alle kennis over pijn uit een richtlijn halen aldus Edwin. Het zien van patiënten is belangrijk om te kunnen ervaren hoe opgedane kennis op patiënten overkomt en of het ook aanslaat. Lennard haakt aan dat je ook niet zomaar af kunt afgaan dat pijn gebonden zou zijn met een specifiek cultuur, psyche etc. Daar is jaren onderzoek naar gedaan. De vraag moet volgens Lennard zijn: welke factoren spelen bij deze patiënt rol spelen bij het stand blijven van de klachten (kernprobleem). Heeft een patiënt grote financiële problemen dan zou die patiënt bij naar de schuldhulpverlening gestuurd moeten worden in plaats van fysiotherapie. Als financiële problemen de in standhoudende factor is van het pijnprobleem dan is de fysiotherapeut niet de aangewezen persoon om hier op te treden. Dus verwijs door. Edwin onderbouwt dit door te zeggen dat fysiotherapeuten vaak beweren van maar *“ik ben toch ook geen psycholoog of maatschappelijk werker?”*. Maar volgens Edwin gaat juist dat argument gaat niet op. Wij zien als fysiotherapeut ook mensen waarbij de fysiologie of neurologie een rol kan spelen, dit terwijl wij geen fysioloog of neuroloog zijn. Dus we krijgen we wel degelijk met al deze factoren te maken bij pijnklachten. De fysiotherapeut moet zich wel eerst een vraag stellen: moet je er als fysiotherapeut wat mee of juist niet! Stel je werkt in een achterstand wijk stelt Lennard, dan kom vanzelf mensen tegen met financiële problemen. Dan lost een fysiotherapeutisch behandeling niets op als de pijnklachten een onderhoudende factor zijn van een maatschappelijk probleem.
Beide sprekers hebben ook de veranderingen over pijnopvattingen mee gemaakt. In het verleden werd gesproken over ‘segmentale dysregulatie’ bij voorbeeld wat we nu sensitisatie noemen. We zijn ons ook steeds meer bewust geworden dat pijn output van het brein is waardoor we minder op lokaal niveau op weefselniveau de oorzaak zoeken. Dat verandert dus de aanpak.

Van plant tot tablet

Drs. Jo Zuketto, Apotheker niet praktiserend,

Drs. Jo Zuketto

Zijn lezing over pijnbestrijding bij het bewegingsapparaat door de eeuwen heen laat zien hoe behandelingen zich ontwikkelden van plantaardige middelen tot moderne medicatie.
Dr. Zuketto begint zijn betoog met af te bakenen welke soort medicatie (het middengebied van het brede spectrum van pijnmedicatie) hij wil bespreken et de daarbij behorende bijwerkingen. Hij is ook onder de indruk van de pijnuitleg van Lennard Voogt en Edwin de Raaij. Volgens Zuketto doen de fysiotherapeuten het veel beter daar waar het gaat om de oorzaak van de pijn op te sporen. Zij ervaring is dat zijn vakgebied vooral symptoombestrijding is.
Gedetailleerd gaat de spreker in op hoe bijvoorbeeld bij aspirine het salyylzuur pijnstillend werkt en de pijndrempel verhoog met als bijwerking verminderde bloedstolling. De NSAID’s werken heel

anders (anti-inflammatoir) op het pijnsysteem en veroorzaakt ook andere bijwerkingen (op de maag). Beide middelen van dit middengebied hebben een ander uitwerkingen (pijn drempelverlagend of anti-inflammatoir). Ben bewust wat je patiënt slikt en waarom. De toehoorders, die in de 70-80 er jaren op de academie voor fysiotherapie zaten, weten nog heel goed hoe farmacologie door de artsen werd onderwezen destijds. De korps van docent-artsen zijn helaas uit het opleidingsveld van huidige opleidingen fysiotherapie verdwenen.

Anesthesiologie bij het bewegingsapparaat

Dr. Marten van Wijhe, Anesthesioloog niet praktiserend

Dr. Marten van Wijhe

Hij belicht de ontwikkeling van anesthesiologie en de betekenis ervan voor de behandeling van aandoeningen van het bewegingsapparaat. Dr. Martin Wijhe besprak indicaties en bijwerkingen van Tramadol en Lidocaïne. Zo is het bijvoorbeeld volgens Van Wijhe goed om te weten (ook als niet arts) dat er bij gebruik van Lidocaïne geen bijwerkingen bekend zijn. Toch wordt het vaak standaard in een ziekenhuis vooraf gevraag aan de patiënt of ze last hebben van dit middel bij het toedienen van Lidocaïne. Dit klinkt als een nocebo.

Uitreiking van de Henk Bijlsmaprijs aan Dr. Anton de Wijer, oud voorzitter SGF

Han Kingma en Anton de Wijer

Anton de Wijer ontving uit handen van de voorzitter de prestigieuze Henk Bijlsmaprijs voor zijn verdienste in de fysiotherapie, in het bijzonder voor zijn bijdrage aan de geschiedenis van de fysiotherapie met een indrukwekkende lijst aan publicatie en recentelijk een boek.

Het was een bijzonder moment van de dag in het bijzijn van de echtgenote van wijlen Henk Bijlsma naar de prijs naar vernoemd is.
De SGF heeft in 2025 deze ‘Henk Bijlsmaprijs’ in het leven geroepen vanwege de grote verdiensten van Henk Bijlsma in de fysiotherapie en in het bijzonder voor de Stichting Geschiedenis Fysiotherapie.

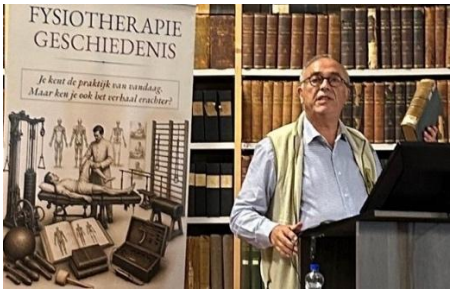
'De presentaties en video 's zijn geplaatst op de website (Klik hier)'

Henk Bijlsma Penning

Boekbespreking

Rob Karstens, conservator SGF hield een zeer boeiend verhaal over het congresboek uit 1905*; 1e Congrès International de Physiotherapie (Luik, 9 augustus 1905*) wat jarenlang de "Bijbel van de physiotherapeuten" werd genoemd. In de boekbespreking in de wintereditie hier verder op ingegaan.

'De presentaties en video 's zijn geplaatst op de website (Klik hier)'

SGF Nieuws

- Save te date Pensionadodag 2027.

Vrijdag 23 april 2027 met als thema (R)evolutie

Activiteiten SGF

- Witness Seminar 'Academie voor Fysiotherapie Leffelaar'.

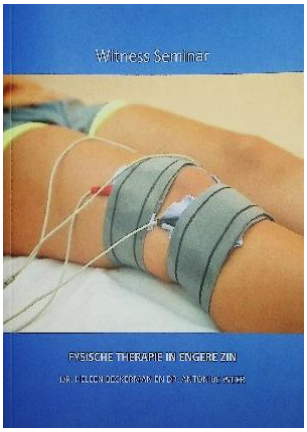
Op 4 maart 2026 kwamen Fred Mulder, Jan Simons, Cisca Griffioen en Rita Veerman als ervarings-deskundigen bijeen in het Trefpunt Medische Geschiedenis Nederland op Urk voor een witness seminar, georganiseerd door de Stichting geschiedenis Fysiotherapie. Lees verder in dit Magazine hierover meer.

De video van de witness seminar is te vinden op de SGF website. (Klik hier)

V.l.n.r. Fred Mulder, Cisca Griffioen, Rita Veerman Jan Simons en Anton de Wijer

• Boek Witness Seminar ‘Fysische therapie’, nu te bestellen.

Van de Witness Seminar ‘Fysische Therapie’ gehouden op 23 juni 2025 op Urk, in het Trefpunt Medische Geschiedenis Nederland, is inmiddels ook een boek uitgegeven.

• De kosten zijn:
7 euro excl. verzendkosten.

• Boekbestellen : Klik hier

• Stichting Geschiedenis Fysiotherapie in de Media

Op 26 augustus 2026 vertelde Ron Allard over de ultrakortegolftherapie. Zie de video.

• Oktober maand van de Geschiedenis ‘Lichaam en Geest’

Oktober is de Maand van de Geschiedenis, dit jaar gewijd aan het thema 'Lichaam & Geest'
Zie de landelijke website.

In samenwerking met de NVMG biedt het Trefpunt u in deze maand tal van activiteiten, afgestemd op dit thema. (link).

• Oral History

Onlangs zijn er weer twee interviews opgenomen n.l. van Peter van der Wurff, Hans van den Berg. De interviews zijn op de website geplaatst. Klik hier

Peter van der Wurf

Hans van den Berg

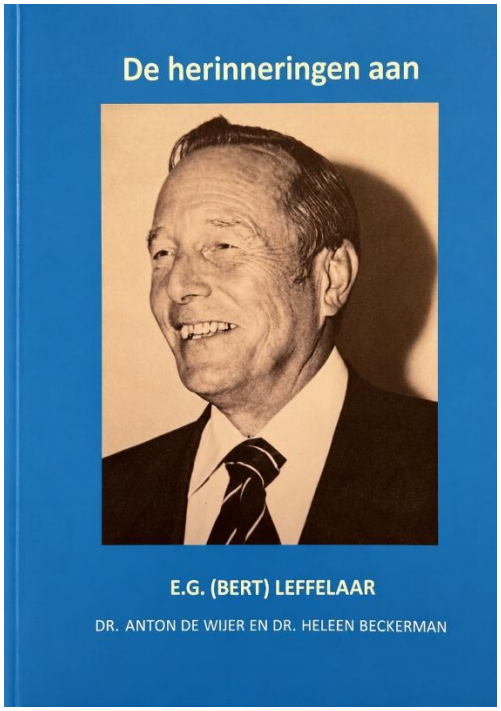
• Uitreiking boek aan echtgenote E.G. Leffelaar

Boek en interview
E.G. (Bert) Leffelaar (1915-1987): een bevlogen opleider in de fysiotherapie.

Door: Huub Vossen, bestuurslid Stichting Geschiedenis Fysiotherapie

Inleiding
Stichting Geschiedenis Fysiotherapie brengt een bijzonder boekje uit over het leven en werk van Bert Leffelaar. Om een beeld van dhr. Bert Leffelaar te schetsen werd eerder dit jaar een witness seminar georganiseerd met collega`s die hem van dichtbij hebben meegemaakt als directeur en oprichter van de Academie voor Fysiotherapie "Leffelaar" en later ook Ergotherapie, als hoofdredacteur van het Nederlands Tijdschrift voor Fysiotherapie, als collega docent, stagebegeleider en auteur van het *Nederlands Leerboek der Fysiotherapie*.
Een witness seminar is een vorm van wetenschappelijk onderzoek naar het verleden door het systematisch verzamelen en vastleggen van individuele herinneringen aan een gebeurtenis in bepaalde tijdsperiode. De resultaten uit deze witness seminar zijn vastgelegd in een prachtig boek en is niet alleen een terugblik op zijn leven, maar wijst vooral op de betekenis die hij heeft gehad voor de ontwikkeling van de fysiotherapie en voor de mensen die met hem werkten.

Het boek , *"De herinneringen aan E.G. (Bert) Leffelaar",* werd geschreven door Dr. Anton de Wijer en Dr. Heleen Beckerman en het eerste exemplaar werd aangeboden aan mevr. Nel Leffelaar, de weduwe van Bert.

E.G. (Bert) Leffelaar.

Interview (samenvatting)
Huub Vossen ging tijdens de uitreiking van het boek, namens het bestuur van de Stichting Geschiedenis Fysiotherapie en specifiek als redacteur van het Magazine in gesprek met mevr. Nel Leffelaar, de echtgenote van Bert Leffelaar, de deelnemers van de witness seminar Rita Veerman, Ciska Griffioen, Jan Simons, Anton de Wijer en Heleen Beckerman. Fred Mulder kon helaas niet aanwezig zijn op dit feestelijke moment.
Onderwerpen die tijdens het gesprek aan bod kwamen waren het leiderschap van Bert Leffelaar, zijn hoge eisen aan studenten, zijn visie op massage en de basisvakken en zijn blijvende invloed op de fysiotherapie. De herinneringen laten ieder een ander aspect van zijn persoonlijkheid en zijn werk zien. Samen geven ze een beeld van een man die met grote betrokkenheid en overtuiging bezig was met zijn vak.

Toespraak van Anton de Wijer

Een bevlogen vakman
Uit de verschillende verhalen tijdens het interview komt een duidelijk beeld naar voren. Bert Leffelaar was een bevlogen vakman die hoge eisen stelde aan zichzelf en aan anderen. De patiënt stond voor hem centraal. Wie over Bert Leffelaar spreekt, noemt niet alleen zijn vakkennis. Ook zijn manier van omgaan met mensen komt steeds terug. Hij kon met patiënten empathisch communiceren, zowel met jonge kinderen en hun ouders als met mensen die al langer ervaring hadden met de fysiotherapie. Beleefdheid, zorgzaamheid en uitleg waren voor hem vanzelfsprekend.

Die betrokkenheid van Bert Leffelaar ging verder dan een prettige omgang met patiënten. Leffelaar kon het moeilijk verdragen wanneer iemand veel lichamelijk leed had of met een beperking moest leven. Hij wilde daar iets aan doen.

Mevr. Nel Leffelaar ontving het eerste exemplaar uit handen van de voorzitter van de Stichting Geschiedenis Fysiotherapie.

Dat vormde een belangrijke drijfveer achter de hoge eisen die hij stelde aan zichzelf en aan zijn studenten. Als Nel Leffelaar terugkijkt op haar man, ontstaat een beeld van iemand die voor zijn vak ging. Niet voor vijftig procent en ook niet voor honderd procent, “Bert ging voordriehonderd procent”. Dat was zijn kracht, maar waarschijnlijk soms ook zijn last. Hij kon moeilijk afstand nemen van zaken waarvan hij vond dat ze belangrijk waren. Wanneer hij overtuigd was van het belang, ging hij ervoor.

“Bert ging voor driehonderd procent”.

Mevr. Leffelaar volgde met veel belangstelling de discussie.
V.l.n.r. Huub Vossen, Nel Leffelaar, Rita Veerman, Ciska Griffioen.

Uit het gesprek met de geïnterviewden bleek dat hij deze gedrevenheid ook op studenten wilde overbrengen zodat fysiotherapeuten hun vak met kennis, verantwoordelijkheid en overtuiging zouden gaan uitoefenen.
Bert Leffelaar was ook iemand die zijn eigen mening niet gemakkelijk opgaf. Hij durfde tegen de stroom in te gaan wanneer hij vond dat dit nodig was. Hij schreef artikelen met een stevige mening, onderbouwde zijn standpunten en bleef aandacht vragen voor de kwaliteit van het vak. Zijn kritiek op bepaalde ontwikkelingen binnen de fysiotherapie kwam dan ook niet voort uit een verlangen om het verleden in stand te houden. Hij wilde voorkomen dat de inhoudelijke kwaliteit van het vak verloren zou gaan.

Studenten wisten waar ze aan toe waren

De studenten die bij Leffelaar werden opgeleid, wisten dat hij hoge eisen stelde. Je goed voorbereiden en op tijd komen was belangrijk aldus de oud docenten Rita Veerman en Ciska Griffioen. Aanwezig zijn was belangrijk, zelfs als studenten van ver kwamen. Sommigen moesten al vroeg vertrekken om op tijd op de opleiding te zijn Bert Leffelaar wilde dat studenten niet alleen kennis opdeden, maar zich ook bewust waren van hun verantwoordelijkheid tegenover de patiënt en het vak. Alles draaide eigenlijk om motivatie.
Dat zegt volgens de geïnterviewden iets over de cultuur die Leffelaar creëerde.
Zijn eisen waren streng, maar studenten wisten ook wat er tegenover stond. Ze kregen een opleiding waarin kwaliteit centraal stond en als je van de opleiding van Leffelaar kwam kon je meteen aan de slag.
Ook buiten Amsterdam kwamen studenten in aanraking met Leffelaar. Anton vertelt dat hij tijdens zijn opleiding in 1967 in Utrecht al kennis maakte met Leffelaar. Studenten wisten dat zij zich goed moesten voorbereiden op zijn lessen en examens. De aanwezigheid van goede leerboeken was daarbij belangrijk. Na zijn afstuderen werd Anton docent fysiotherapie en ontmoette hij Leffelaar opnieuw, ditmaal als jonge docent tegenover een ervaren senior.

Docenten wisten waar ze aan toe waren

Ook in het onderwijs stelde Bert hoge eisen. Niet alleen studenten moesten zich inzetten, aanwezig zijn en verantwoordelijkheid nemen voor hun opleiding. Die houding gold ook voor zijn collega docenten en hij maakte voor niemand een uitzondering.
Ciska Griffioen, arts -anatoom en docent vertelde een anekdote. Een universitair docent anatomie die aan de opleiding verbonden was, kwam nauwelijks opdagen om les te geven. Leffelaar vond dat onacceptabel. Studenten hadden recht op onderwijs en konden niet maanden onzeker zijn over de inbreng van een docent .
Toen Ciska op een woensdagmiddag met Leffelaar sprak, vroeg hij haar wanneer zij kon beginnen. De volgende dag stond zij voor de studenten fysiotherapie aan de Academie.
Toen de oorspronkelijke docent, die hoogleraar op de universiteit was, uiteindelijk alsnog verscheen, vroeg Cisca hem wat hij daar kwam doen. Hij antwoordde dat hij dacht dat hij de lessen moest verzorgen. Cisca maakte hem duidelijk dat hij dan beter zijn post had moeten lezen. Leffelaar had hem namelijk een brief geschreven waarin zijn ontslag werd aangekondigd, dit vanwege zijn geregelde absentie.

Bert Leffelaar liet niet met zich sollen en voor het ‘vrijheid-blijheid gevoel’ van de jaren 70 was geen ruimte op de Academie Fysiotherapie Leffelaar in Amsterdam, ook al was je hoogleraar, aldus Ciska. Ciska kan er nog heel hartelijk om lachen.

Oud docent Tom Visser en Heleen Beckerman, mede-auteur boek Bert Leffelaar.

De plaats van de arts in de opleiding

Een ander onderwerp dat in het interview naar voren komt, is de rol van artsen binnen de opleiding fysiotherapie. Volgens de geïnterviewden is medische kennis vanuit de diverse Universitaire vakgroepen onmisbaar, zeker wanneer het gaat om vaardigheden en kennis die hun oorsprong hebben in de geneeskunde.
Tegelijkertijd is de rol van artsen in het onderwijs kleiner geworden. Ook binnen de geneeskundeopleiding worden steeds meer preklinische vakken verzorgd door andere professionals.
Bewegingswetenschappers kunnen een belangrijke bijdrage leveren, maar de vraag blijft welke specifieke kennis en ervaring verloren kunnen gaan wanneer artsen minder bij het onderwijs betrokken zijn. Ciska Griffioen geeft aan dat artsen destijds direct optrokken met docent-fysiotherapeuten van de opleiding. Daardoor ontstond er veel respect van de artsen voor de fysiotherapeuten. De artsen zagen hoe vaardig dat zij met het menselijk lichaam konden omgaan. Om die reden waren bijvoorbeeld huisartsen zo blij met de fysiotherapeuten. Nu is dat directe contact weg omdat wij als artsen niet meer op de opleidingen fysiotherapie komen. De fysiotherapeut beschikt over specifieke kennis van bewegen en functioneren volgens Ciska Griffioen. De boodschap is eenvoudig: probeer niet alles zelf te doen, maar werk samen en erken elkaars deskundigheid.
De discussie raakt aan een bredere ontwikkeling: hoe zorg je ervoor dat een vak zich vernieuwt zonder zijn inhoudelijke fundament te verliezen?

Visie op Fysiotherapie

Een belangrijk onderdeel van Leffelaars visie had betrekking op massage.
Al in 1963 sprak hij de inmiddels bekende uitspraak uit: “Massage is oud, maar niet verouderd.” Die uitspraak blijkt veel meer te zijn geweest dan een verdediging van een bepaalde behandeling. Leffelaar wilde massage plaatsen binnen een bredere visie op fysiotherapie. Een behandeling moest een duidelijke indicatie hebben en een onderdeel zijn van het totale behandelplan.
In de jaren daarna veranderde de fysiotherapie sterk. Er kwam steeds meer aandacht voor “actieve” therapie en voor het zelf oefenen door de patiënt. Behandelaren gingen meer hands off werken en “passieve” behandelingen raakten op de achtergrond.
Volgens de geïnterviewden was die ontwikkeling op zichzelf begrijpelijk. Patiënten moeten immers zoveel mogelijk zelf actief kunnen deelnemen

aan hun herstel. Hetzelfde geldt voor de overgang van het biomedische denken naar het klinisch redenen vanuit een bio psychosociaal model aldus Jan Simons, die alle veranderingen heeft mee gemaakt. Toch blijft de vraag relevant of sommige behandelvormen te snel als ouderwets of achterhaald zijn bestempeld. Leffelaar verzette zich niet tegen vernieuwing. Hij wilde vooral dat fysiotherapeuten nadachten over waarom zij iets deden. Terwijl veel mensen vonden dat bepaalde vormen van behandeling gemakkelijk konden verdwijnen, bleef Leffelaar vragen stellen: "Waarom doen we dit? Waarom zouden we dit afschaffen?" "Welke betekenis heeft deze behandeling voor de patiënt? En vooral: waarop baseren we onze keuze?" Daarmee dwong hij respect af volgens de geïnterviewden. Niet iedereen hoefde het met hem eens te zijn, maar zijn bevlogenheid en inhoudelijke kennis waren moeilijk te negeren.
Een belangrijk thema in het gesprek was het belang van de fundamentele vakken. Anatomie, fysiologie en andere medische basisvakken waren volgens de geïnterviewden essentieel voor een goede fysiotherapeutische opleiding.
Ciska Griffioen vat dat helder samen: "Je moet weten hoe mensen in elkaar zitten. Je moet weten hoe het lichaam werkt. En dan weet je ook wat er mis kan gaan."
In het gesprek wordt gesproken over een mogelijke herwaardering van behandelvormen die eerder naar de achtergrond verdwenen. De gedachte dat het kind met het badwater is weggegooid, klinkt daarbij als een waarschuwing om niet te snel afstand te doen van onderdelen van het vak.

Wat moet er van Leffelaar worden doorgegeven?

Jan Simons verteld dat al die onderwijsveranderingen ook het einde betekende voor de particuliere opleiding Leffelaar. Er kwamen fusies met andere opleidingen in Amsterdam zoals met Jan van Essen en de SAFA. Dit leidde uiteindelijk tot het tot stand komen van de Hoge School van Amsterdam (HvA). Er kwam daardoor een landelijk curriculum en daar paste Bert Leffelaar voor. Hij stopte in 1978 en vertrok met zijn vrouw en kinderen naar Amerika waar hij overigens ook nog actief bleek als fysiotherapeut. Aan het einde van het interview verschuift de aandacht van het verleden naar de toekomst.

Wat moeten huidige en toekomstige generaties fysiotherapeuten meenemen uit het gedachtegoed van Bert Leffelaar is de vraag? Een van de antwoorden ligt in de betekenis die zijn opleiding had. Waar het vroeger duidelijk verschil kon maken waar iemand was afgestudeerd, zegt de naam van een opleiding tegenwoordig mogelijk minder. De kwaliteit van de opleiding en de professionele houding van de fysiotherapeut moeten echter centraal blijven staan ongeacht de vele veranderingen die er altijd zullen zijn.

Jan Simons, oud docent Fysiotherapie Academie Leffelaar en Rita Veerman, oud collega en opvolger praktijk Bert Leffelaar.

Ontvangst van het boek.

Een blijvende invloed

Wat in het gesprek steeds opnieuw naar voren komt, is dat Leffelaar niet alleen invloed had op individuele studenten. Hij had invloed op de ontwikkeling van het vak zelf. Leffelaar ging pal voor zijn vak staan oftewel, fysiotherapie moest ergens over gaan en moest er toe doen in de gezondheidszorg. De vraag werd gesteld of die strenge en stellige houding van Bert Leffelaar studenten misschien weghield om aan zijn opleiding te gaan studeren in Amsterdam ? Dat blijkt niet uit de verhalen die worden verteld. Integendeel zelfs. Op de Lairessetraat in Amsterdam 'kampeerden' op de dag voor de inschrijving zeker 80 aankomende studenten om een plaats te bemachtigen op de Academie Fysiotherapie Leffelaar.

Het interview laat zien dat Bert Leffelaar voor verschillende mensen iets anders betekende. Voor de één was hij een docent, voor de ander een leermeester, collega of werkgever. Wie hem nooit had ontmoet, kende op zijn minst zijn boek. Wat de verhalen met elkaar verbindt, is de herinnering aan zijn enorme betrokkenheid bij de fysiotherapie.

Amstelveen, locatie Bosbaan

Beschikbaarheid boek

Het boek De herinneringen aan E.G. (Bert) Leffelaar is een uitgave van de Stichting Geschiedenis Fysiotherapie en verkrijgbaar via het Trefpunt Medische Geschiedenis Nederland op Urk. Het is bedoeld voor fysiotherapeuten, studenten, historici en iedereen die geïnteresseerd is in de ontwikkeling van de Nederlandse gezondheidszorg. Zie de bijlage op de volgende pagina Het boek is te bestellen op de TMGN website (Klik hier)

Stichting Geschiedenis Fysiotherapie presenteert boek

“De herinneringen aan E.G. (Bert) Leffelaar”

Door: dr. Anton de Wijer en dr. Heleen Beckerman

Urk, september 2026 – De Stichting Geschiedenis Fysiotherapie (SGF) publiceert een nieuw cahier: De herinneringen aan E.G. (Bert) Leffelaar. Het boekwerk belicht leven, werk en nalatenschap van Engelbert Godfried (Bert) Leffelaar (1915–1987), een sleutelfiguur in de ontwikkeling van de fysiotherapie in Nederland.

Inleiding
Leffelaar was decennialang een gezichtsbepalende opleider, praktijkhouder en redacteur. Hij richtte in 1939 een eigen opleiding op in Amsterdam, die uitgroeide tot de Academie voor Fysiotherapie Leffelaar aan de Lairessestraat. Als hoofdredacteur van het *Nederlands Tijdschrift van Heilgymnastiek, Massage en Physiotechniek* en later het *Nederlands Tijdschrift voor Fysiotherapie* (1957–1974) zette hij inhoudelijke accenten die het vak vormgaven. Hij introduceerde onder meer de Bobath-methode in Nederland, zette de multidisciplinaire vroegdiagnostiek en behandeling van kinderen met cerebrale parese op de kaart, stimuleerde de ontwikkeling van arbeidstherapie, en pleitte consequent voor wetenschappelijke onderbouwing van de fysiotherapie.

Boek E.G. (Bert) Leffelaar
Het cahier Leffelaar bestaat uit drie delen en diverse bijlagen:

Deel I – Leven en werk van E.G. Leffelaar
Dit deel bevat biografische schetsen, krantenartikelen, portretten en een uitgebreide selectie van redactionele bijdragen onder de rubriek “Van de redactie”. Daarin wordt zichtbaar hoe Leffelaar zich inzette voor:

- erkenning en bescherming van het beroep (van “heilgymnast-masseur” naar “fysiotherapeut”),
- strenge opleiding en landelijke staatsexamens,
- vernieuwing van de fysiotherapie (integratie van physiotechniek, aandacht voor neurologische revalidatie, ademtherapie, revalidatie na trauma),
- nauwere samenwerking tussen arts en fysiotherapeut.

De opgenomen tijdschriftteksten laten zijn rol zien als niveaubewaker en inhoudelijk opinieleider binnen het Nederlands Genootschap voor Fysiotherapie.

Deel II – Verslag Witness Seminar Leffelaar

Op 4 maart 2026 organiseerde SGF in het Trefpunt Medische Geschiedenis Nederland (Urk) een zogenoemd Witness Seminar: een gestructureerd groepsgesprek waarin directe

betrokkenen hun herinneringen delen. Deelnemers waren Fred Mulder, Jan Simons, dr. Cisca Griffioen en Rita van der Veer; de bijeenkomst stond onder voorzitterschap van dr. Anton de Wijer. In het verslag komen onder meer aan de orde:

- het dagelijkse onderwijs op de Academie Leffelaar en de nauwe verwevenheid met zijn praktijken,
- de rol van Leffelaar als strenge maar inspirerende opleider en examinator,
- zijn kritische houding tegenover andere beroepsgroepen (Cesar, Mensendieck) en tegenover de overgang van particuliere opleidingen naar een gesubsidieerd HBO,
- de ontwikkeling van stageonderwijs, patiëntgebonden onderwijs en samenwerking met ziekenhuizen,
- persoonlijke anekdotes over zijn humor, zijn drift, zijn netwerk onder medisch specialisten en zijn afscheid in 1979.

Daarnaast bevat Deel II een interview van Anton de Wijer met mevrouw P. (Nel) Leffelaar, zijn echtgenote. Zij schetst Leffelaar als ‘levenskunstenaar’, een man met een tomeloze werklust, grote zorg voor patiënten, liefde voor muziek en reizen, en een bijna onverwoestbaar geloof in de betekenis van zijn vak. Het interview belicht onder meer:

- de opbouw van zijn praktijken en academie vlak na de oorlog,
- het multidisciplinaire werk rond vroegdiagnostiek bij kinderen met neurologische aandoeningen,
- zijn internationale contacten (Bobath, Cyriax, Van der Bijl),
- zijn emigratie naar Californië en het opnieuw behalen van het fysiotherapiediploma in de VS.

Deel III – Leerboeken en compendia van Leffelaar

Leffelaar speelde een centrale rol in het vastleggen van Nederlandse vakkennis. Dit deel biedt een beknopt overzicht van zijn belangrijkste publicaties, waaronder:

- *Nederlands Leerboek voor Fysiotherapie* (1966) – het eerste integrale Nederlandstalige leerboek fysiotherapie, uitgegeven door het KNGF;
- Bijdragen aan de reeks *Paramedische Compendia*:
- Compendium Lichamelijke Oefening (later Compendium Basisoefentherapie),
- Compendium Oefentherapie I en II,
- Compendium Massage,
- Compendium Fysiotechniek.

Deze werken waren decennialang verplichte literatuur op Nederlandse opleidingen en vormen een belangrijk deel van het vakhistorisch repertoire. Het cahier vermeldt tevens welke titels in de bibliotheek van de SGF beschikbaar zijn.

Bijlagen: beelden, documenten en context

Het boek wordt afgesloten met geïllustreerde bijlagen, waaronder:

- foto’s van de gebouwen van de Academie Leffelaar (De Lairessestraat en Nicolaas Maesstraat),

- jubilea, en documenten rond de overdracht van zijn praktijk in 1979, met een gevelbord “Academie voor Fysiotherapie Leffelaar” geschonken in 1984,
- congresprogramma’s (o.a. 45 jaar Leffelaar / 30 jaar Bobath Nederland),
- een beschrijving van de bezetting van de academie in 1980 in het kader van landelijke studentenprotesten,
- aanvullende historische artikelen, zoals de bijdrage van dr. A. Versprille over het belang van universitaire binding, P.L. Bannenberg over het eerste Fysiotherapeutenbesluit en A.P.M. van Gestel over fysiotherapie in de huisartspraktijk,

Historische betekenis en actuele relevantie

De herinneringen aan E.G. (Bert) Leffelaar toont hoe één persoon door zijn opleiding, praktijk, redactionele werk en publicaties het vak fysiotherapie in Nederland mede heeft vormgegeven. Het cahier maakt duidelijk dat veel discussies van nu, bijvoorbeeld over wetenschappelijke onderbouwing, beroepsdomein en kernprofiel, samenwerking met artsen en andere zorgverleners, positie van massage en fysische therapie, plaats van Nederlandstalige publicaties door beroepsgenoten, al in de tweede helft van de twintigste eeuw zijn gevoerd.

Stichting Geschiedenis Fysiotherapie

Met dit boekwerk wil de Stichting Geschiedenis Fysiotherapie:

- de historische wortels van het vak zichtbaar maken,
- de bijdrage van pioniers als Leffelaar erkennen,
- actuele vakinhoudelijke en beleidsdiscussies verrijken met historisch perspectief,
- toekomstige Witness Seminars stimuleren over andere sleutelfiguren en thema’s binnen de fysiotherapie.

Boekbespreking op het Trefpunt van René de Bruijn

Van René de Bruijn (oud directeur NAOG) ontving het boek 'Die Frau als Hausärztin; ein ärztliches Nachschlagebuch'.
Op 18 maart heeft René de Bruijn op ons verzoek een boekbespreking gegeven op het Trefpunt Nederlands geschiedenis in Urk. Het boek uit 1919 is een parel voor onze collectie.

Voor de opname klik hier; Presentatie door René de Bruijn over het boek 'Die Frau als Hausärtzin'

- Overleg KNGF en SGF. Beleid vroeger en nu

Beleidsadvies vanuit historisch oogpunt

Lessen uit het overleg tussen KNGF en Stichting Geschiedenis Fysiotherapie

Door: Huub Vossen en Han Kingma

Inleiding

Tijdens een overleg tussen het Koninklijk Nederlands Genootschap voor Fysiotherapie (KNGF) en het bestuur van de Stichting Geschiedenis Fysiotherapie (SGF) is teruggeblikt op de ontwikkeling van de fysiotherapie binnen het Nederlandse zorgstelsel. De beleidsadviseur van het KNGF, Richard Heijink, ging in gesprek met Han Kingma en Huub Vossen hierover. Het gesprek richtte zich op de vraag welke beleidskeuzes de fysiotherapeuten hebben gemaakt in het verleden en welke daarvan de grootste invloed hebben gehad op de positie van de beroepsgroep nu. Wat kunnen we hier van leren?

Centraal stonden de veranderende rol van de overheid, de invoering van gereguleerde concurrentie, de directe toegankelijkheid van fysiotherapie, de toenemende eisen aan wetenschappelijke onderbouwing voor vergoeding uit het basispakket en de gevolgen van marktwerking voor de positie van de fysiotherapeut. Vanuit historisch perspectief ontstond een bredere vraag: hoe heeft de beroepsgroep zich ontwikkeld van een centraal aangestuurd vakgebied naar een sector waarin markt en zorgverzekeraars een steeds grotere rol spelen?

Historische kantelpunten

De geschiedenis van de fysiotherapie kent verschillende beleidsmomenten die de beroepsuitoefening ingrijpend hebben beïnvloed. Het Fysiotherapeutenbesluit uit 1965 vormde een belangrijke stap in de formele erkenning van het beroep. De Wet BIG uit 1997 versterkte vervolgens de professionele positie binnen de gezondheidszorg. Deze ontwikkelingen droegen bij aan verdere professionalisering van het vak.

Vanaf de jaren tachtig verschoof het overheidsbeleid echter steeds nadrukkelijker naar beheersing van de zorgkosten. Waar de bekostigingssystematiek voor fysiotherapie relatief stabiel bleef, koos de overheid herhaaldelijk voor een andere route: het beperken van de aanspraken binnen het basispakket. De gedachte kreeg maatschappelijk steeds meer steun dat aandoeningen die door de fysiotherapeut werden behandeld niet langer vanzelfsprekend collectief hoefden te worden betaald. Daardoor kon een deel van de fysiotherapie uit het basispakket verdwijnen.

Gereguleerde concurrentie als keerpunt

Het overleg benoemde de invoering van de Zorgverzekeringswet in 2006 als

het belangrijkste kantelpunt binnen de eerstelijnszorg. Al vanaf 2005 werden vrije prijzen ingevoerd en ontstond het systeem van gereguleerde concurrentie. De overheid trok zich verder terug en liet prijs en kwaliteit van zorg meer over aan zorgaanbieders en zorgverzekeraars. Destijds zag ook de beroepsgroep hierin kansen. Meer ondernemerschap, innovatie en een sterkere positionering leken binnen bereik te komen. In de praktijk ontwikkelde de situatie zich anders. De invloed van zorgverzekeraars nam sterk toe, terwijl de onderhandelingspositie van individuele fysiotherapeuten verzwakte. Volgens de deelnemers aan het overleg leidde deze ontwikkeling uiteindelijk tot prijsdruk, versnippering binnen de beroepsgroep en een verschuiving van de machtsverhoudingen richting zorgverzekeraars. Waar de overheid de kaders bepaalt, kregen zorgverzekeraars steeds meer invloed op de uitvoering.

De veranderende rol van het KNGF

Een belangrijk historisch inzicht uit het gesprek betreft de veranderde rol van het KNGF zelf. In het verleden vervulde de beroepsvereniging een sterk sturende functie op het gebied van onderwijs, examens, beroepsontwikkeling en een vaste delegatie onderhandelaars met de zorgverzekeraars en de politiek. Daarmee gaf zij mede vorm aan de grenzen en de positie van het vak. Het KNGF is nu meer een adviserend orgaan naar stakeholders zoals zorgverzekeraars geworden in plaats van een onderhandelend orgaan met een sterke sturende functie zoals we die kenden in het verleden. Volgens de SGF is die centrale rol geleidelijk naar de achtergrond verdwenen. De markt bepaalt tegenwoordig in belangrijke mate welke diensten worden aangeboden. Daardoor is de fysiotherapie breder geworden en biedt zij uiteenlopende vormen van zorg aan. Tegelijkertijd kan daardoor het onderscheidende karakter van het vak vervagen.
Vanuit historisch perspectief werd daarom de vraag gesteld of het KNGF opnieuw een duidelijkere rol zou moeten nemen in het bepalen wat wel en niet tot de kern van de fysiotherapie behoort. Juist een gezamenlijke stem naar buiten toe zou de positie van de beroepsgroep kunnen versterken.

Directe toegankelijkheid

Ook de invoering van de Directe Toegang Fysiotherapie vormde onderwerp van discussie. De oorspronkelijke bedoeling was de toegankelijkheid voor patiënten te vergroten. Tijdens het overleg werd echter de vraag opgeworpen of deze beleidskeuze onbedoeld heeft bijgedragen aan latere ontwikkelingen binnen het vergoedingenstelsel.
Door het wegvallen van een vorm van selectie veranderde ook de positie van de fysiotherapeut binnen de zorgketen. Vanuit historisch perspectief werd zelfs de vraag gesteld of deze vrije toegankelijkheid uiteindelijk een valkuil is geworden voor het vak, omdat de afbakening van noodzakelijke fysiotherapeutische zorg minder scherp is geworden.

Bewijslast en vergoeding

Een tweede grote ontwikkeling betreft de steeds hogere eisen aan wetenschappelijke onderbouwing. De afgelopen decennia heeft evidence

based werken de professionalisering van de fysiotherapie sterk bevorderd. Onderzoekers als Trudy Bekkering en Maurits van Tulder speelden daarbij een belangrijke rol. Vanaf ongeveer 2008 kwamen daar contractering en data-gestuurde zorg steeds nadrukkelijker bij.
Toch constateerden de deelnemers van dit gesprek dat deze groeiende bewijslast zich niet vanzelf heeft vertaald in een sterkere positie binnen het basispakket. Ondanks omvangrijk onderzoek blijft bij politieke besluitvorming regelmatig het argument terugkeren dat het bewijs voor de effectiviteit of maatschappelijke waarde van fysiotherapie onvoldoende zou zijn. Dat staat volgens de SGF in opvallend contrast met de vergoeding van bepaalde vormen van alternatieve zorg, waarvoor andere eisen lijken te gelden als het gaat om evidence based werken.

Preventie en noodzakelijke zorg
Tijdens het overleg kwam ook de plaats van preventie binnen het huidige zorgstelsel aan bod. Er werd geconstateerd dat preventieve fysiotherapie nog altijd onvoldoende structureel is verankerd in de financiering van de zorg.
Historisch gezien was fysiotherapie veel sterker verbonden met het begrip noodzakelijke zorg. Juist die koppeling lijkt in de loop der jaren minder vanzelfsprekend te zijn geworden. Maatschappelijk lijkt fysiotherapie, voorheen een gezaghebbende paramedische discipline in de zorg, steeds minder tot de noodzakelijk zorg te gaan behoren. Daarmee raakt een fundamentele vraag aan de identiteit van het vak: welke zorg behoort onmisbaar tot de kern van de fysiotherapie?

Lessen uit de geschiedenis
De terugblik op ruim zestig jaar beleidsontwikkeling laat zien dat de positie van de fysiotherapie niet uitsluitend wordt bepaald door wetenschappelijke vooruitgang of professionele ontwikkeling. Minstens zo bepalend zijn de institutionele keuzes van overheid, zorgverzekeraars en de beroepsgroep zelf geweest. Volgens de inzichten uit het overleg liggen daarin belangrijke lessen voor de toekomst. Een sterkere gezamenlijke vertegenwoordiging van de beroepsgroep, een heldere afbakening van de kern van het vak en een duidelijke positionering van fysiotherapie als noodzakelijke zorg zouden kunnen bijdragen aan een steviger plaats binnen het Nederlandse zorgstelsel.

Open vraag voor de toekomst
Het gesprek eindigde met een vraag die nadrukkelijk open bleef staan: welke bijdrage kan de Stichting Geschiedenis Fysiotherapie in de toekomst leveren aan dit verhaal? Juist door historische ontwikkelingen zichtbaar te maken kan de geschiedenis meer zijn dan een terugblik. Zij kan dienen als beleidskompas. Het verleden laat zien hoe keuzes over wetgeving, marktwerking en professionele organisatie de positie van de fysiotherapie hebben gevormd, waarbij we niet uit het oog moeten verliezen hoe de beroepsgroep inmiddels gegroeid is, van 6000 fysiotherapeuten in 1976 naar meer dan 30.000 (BIG geregistreerd) in 2020. Dat heeft een prijsdrukkend effect op de tarieven van de fysiotherapieverrichtingen.

Al deze kennis kan helpen om toekomstige keuzes, zoals bijvoorbeeld het reguleren van de instroom van nieuwe studenten, bewuster te gaan maken en de identiteit van het vak opnieuw scherper te definiëren zodat de maatschappelijk relevantie van de fysiotherapie weer duidelijk wordt en niet zomaar ter discussie kan worden gesteld.

"Van 6000 naar 30.000 fysiotherapeuten in 25 jaar tijd"

Artikelen uit de media

Van nieuwsgierigheid naar verzamelen

Van verzameling over de dorpsdokter naar een levend zorgmuseum in Hilvarenbeek.

Door Huub Vossen, bestuurslid Stichting Geschiedenis Fysiotherapie, Urk

Een gesprek met oud huisarts dr. Jan van Eijck

Wat begint met één bijzonder voorwerp kan uitgroeien tot een levenswerk. Dat geldt zeker voor oud huisarts dr. Jan van Eijck, die in de loop van tientallen jaren een indrukwekkende verzameling historische zorgvoorwerpen heeft opgebouwd.

"Mijn maat Hans Schoenmaker is er ook al 40 jaar mee bezig. Hij is amateurarcheoloog, sportdocent van beroep en weet ontzettend veel van basismateriaal etc. (hoe is iets gemaakt, en waarvan en hoe oud is het, etc.)."

Jan van Eijck behoort tot de medeoprichters van het museum, samen met Harry Ruhe, huisarts in Hilvarenbeek en Hans Schoenmaker, amateur-archeoloog en sportdocent van beroep.

Dr. Jan van Eijck, oud GGD-arts.

Harry Ruhe had een forse collectie opgebouwd. Hans Schoenmaker is degene die veel weet van basismateriaal uit de collectieve (hoe materialen zijn gemaakt). Inmiddels zijn we zo'n veertig jaar verder, en is Jan van Eijck sindsdien

onafgebroken aan verbonden gebleven sinds de oprichting in 1984.
"Ik was lang de enige arts/ gezondheidswerker in onze club. Sinds 5 jaar zijn we wel met drieën of vieren (oud-huisarts, gynaecoloog, verpleegkundige etc)."

Bovendien is hij de enige arts binnen het team van vijftien vrijwilligers, waaronder een huismeester, dat jaarlijks ongeveer 6.000 bezoekers ontvangt. Daarvan bezoeken circa 150 groepen het museum in georganiseerd verband.

Ontstaan

Dr. Van Eijck vertelt hoe het museum zijn oorsprong vond in een onverwachte schenking. Harry Ruhe stelde na zijn pensionering de complete medische collectie beschikbaar. De verzameling bleek zo omvangrijk zijn atelier thuis helemaal gevuld was.

Collectie museum Hilvarenbeek

In de beginjaren lag de nadruk vooral op de eerstelijnszorg en het verhaal van de dorpsdokter. Rond 2005 kreeg de collectie een nieuwe impuls met de komst van onder meer een antieke tandartsstoel, apotheekinventaris en verpleegkundige apparatuur. In 2010 kwam ook de fysiotherapie nadrukkelijk in beeld, met historische apparatuur uit de voormalige Physische Therapie en bijzondere Zanderapparaten uit Apeldoorn en Zutphen. Zo kreeg de geschiedenis van de gezondheidszorg in al haar facetten letterlijk een plaats binnen het museum. Volgens Van Eijck mocht de fysiotherapie daarin niet ontbreken, omdat de ontwikkeling van de zorg alleen goed te begrijpen is wanneer alle disciplines samen worden getoond. Wat ooit begon als een bescheiden verzameling groeide uit tot een museum van ongeveer 250 vierkante meter.

Jan van Eijck *:"Ik doe deed dit niet alleen, maar samen met eerst tien medewerkers en medewerksters en inmiddels 25 medewerkers en vrijwilligers". Het is echt teamwork want alleen kun je niks".*

Van nieuwsgierigheid naar verzamelen

De belangstelling van Van Eijck voor medische geschiedenis ontstond al vroeg. Aanvankelijk verzamelde hij losse voorwerpen die hem aanspraken vanwege het verhaal dat eraan verbonden was. Niet de zeldzaamheid van een object stond voorop, maar de geschiedenis die het vertegenwoordigde. Naarmate het museum bekender werd, meldden zich vanuit alle uithoeken van Nederland artsen, paramedici en verpleegkundigen met de vraag of hun oude materialen een plaats in de collectie konden krijgen. Vaak gebeurde dat wanneer zij met pensioen gingen of een praktijk werd opgeheven. Zo groeide het museum organisch verder, niet door gericht verzamelen alleen, maar vooral doordat mensen hun geschiedenis aan Van Eijck toevertrouwden. Enkele schenkingen zijn hem bijzonder bijgebleven. Zo bracht een verloskundige uit Stavoren, die jarenlang werkzaam was geweest bij het Groene Kruis in Friesland, een oude couveuse naar het museum. Ook een houten verlostang, een houten verloskist uit Groningen en de zeldzame Mezger hamers uit Zuid Limburg behoren inmiddels tot de collectie. Juist die laatste hebben voor Van Eijck een bijzondere

betekenis gekregen. Recent werkte hij mee aan de biografie van dr. Johan Mezger, waardoor hij deze hamers beter kan plaatsen binnen de laatste fase van Mezgers carrière, toen diens behandelwijze steeds meer weerstand opriep binnen de medische wereld.

Een museum dat bleef groeien

De uitbreiding zette zich ook na 2010 voort. Volgens Van Eijck is het museum inmiddels veel meer dan een verzameling vitrines. Bezoekers lopen er als het ware door de geschiedenis van de Nederlandse gezondheidszorg. Om die ervaring nog interactiever te maken, ontwikkelde het museum een Kennisquiz voor de duizenden bezoekers die jaarlijks langskomen.
Tijdens de vele rondleidingen (180 groepen per jaar) ziet Van Eijck telkens opnieuw dezelfde reactie. 'De bezoekers valt vaak de mond open bij wat ze zien,' vertelt hij lachend. Zijn boodschap aan bezoekers is dan ook verrassend eenvoudig: 'Ga niet te snel naar de dokter.' Daarmee wil hij laten zien hoeveel de zorg in de loop der jaren is veranderd en hoeveel mensen vroeger zelf moesten oplossen of op een andere manier benaderden.

Collectie museum

De geschiedenis van de fysiotherapie krijgt een plek

Voor fysiotherapeuten vormt het museum een bijzondere ervaring. Van Eijck vertelt dat de beroepsgroep door de jaren heen enorm veel verschillende apparaten en hulpmiddelen heeft gebruikt. Volgens hem beschikt het museum inmiddels over een vrijwel volledige historische fysiotherapiecollectie.

Collectie Fysiotherapie

De reacties van fysiotherapeuten zijn vaak veelzeggend. Regelmatig hoort hij fysiotherapeuten verbaasd zeggen: 'Hebben wij dat allemaal ooit gedaan?' Die spontane herkenning noemt hij een van de mooiste beloningen van zijn werk. Juist doordat huisartsen, apothekers, tandartsen, fysiotherapeuten en andere zorgverleners gezamenlijk worden gepresenteerd, ontstaat een compleet beeld van de ontwikkeling van de gezondheidszorg.

Verhalen bewaren

Tijdens het gesprek wordt duidelijk dat Van Eijck zichzelf niet in de eerste plaats als verzamelaar ziet. Hij beschouwt zich vooral als iemand die zorggeschiedenis wil bewaren voordat die verloren gaat. Niet alleen de voorwerpen zijn daarbij belangrijk, maar ook de verhalen van de mensen die ze hebben gebruikt en uiteindelijk aan het museum hebben

toevertrouwd. Regelmatig kreeg hij telefoontjes wanneer een praktijk werd opgeheven of een complete inrichting dreigde te verdwijnen. Daardoor kwamen niet alleen losse instrumenten, maar ook volledige werkomgevingen in het museum terecht. Zo staat er tegenwoordig een volledig ingerichte huisartsenspreekkamer uit de jaren vijftig, compleet met bureau en artsenpop, waardoor bezoekers zich even in de wereld van de vroegere dorpsdokter wanen.

Een tastbaar geheugen van de Nederlandse zorg

Wanneer Van Eijck terugkijkt op de afgelopen decennia, ziet hij vooral hoe kwetsbaar zorggeschiedenis is. Apparatuur die ooit dagelijks werd gebruikt, is voor veel mensen inmiddels onbekend geworden. Hoeveel fysiotherapeuten weten vandaag de dag nog wat Zanderapparaten zijn?
Juist daarom vervult het museum volgens hem een belangrijke functie. Het laat zien hoe huisartsen, apothekers, tandartsen, fysiotherapeuten en andere zorgverleners gezamenlijk het gezicht van de Nederlandse gezondheidszorg hebben gevormd. Daarmee is het museum veel meer dan een verzameling oude instrumenten. Het is een *tastbaar geheugen van de Nederlandse zorg. Zoals Van Eijck het zelf treffend samenvat: 'Achter vrijwel ieder voorwerp schuilt een verhaal dat het verdient om verteld te blijven worden.'* Voor oudere bezoekers is het vaak een feest van herkenning, terwijl jongere generaties ontdekken hoe ingrijpend de zorg in enkele decennia is veranderd.

Museum Hilvarenbeek
Info Klik hier

Artikelen van International Physiotherapy History Association (IPHA).

De International Physiotherapy History Association (IPHA) publiceert regelmatig artikelen, boekbesprekingen e.d. online over de historie van de fysiotherapie. Ook de SGF is ‘contributer’ van artikelen en deelt op deze wijze historische kennis internationaal.

De artikelen stammen uit een ander tijdperk, met bijbehorende pvattingen. Naast de praktische handelswijze bieden ze daarom ook een inkijk in het denken van toen. Laat je verrassen door een vak dat door de jaren heen voortdurend in beweging is geweest en dat nog altijd is.

IPHA artikelen

The Making of the World Confederation for Physical Therapy
Klik hier

DISCLAIMER: Als u de website bezoekt is het mogelijk de Translator aan te zetten voor de **Engelstalige artikelen**.
Het is een AI-gestuurde tool waardoor er soms taalfouten in kunnen zitten bij de vertaling naar het Nederlands.

U bent altijd **welkom** op onze vrijwilligersdagen (https://tmgn.nl/agenda).

Vrijwilligers die zelf werkzaam zijn geweest in de Gezondheidzorg geven u graag een rondleiding.
Alle verzoeken voor informatie, ook voor groepsbezoek en afwijkende data, gaarne via sgf@tmgn.nl.

Van de bezoekers vragen we een bijdrage in de kosten. Toegang en rondleiding door vrijwilliger (alleen op bezoekersdagen)
€ 5,00 p.p. (Incl. koffie/ thee/ fris en koek).Overige consumpties (koffie, thee of frisdrank) € 1,50 p/consumptie. U kunt zich opgeven voor deelname aan de lunch (kibbeling, broodjes, beleg, drankje) om 12.30 uur. Kosten € 8,50 p.p.
Verwacht u dat u met uw kennis en ervaring een bijdrage kan leveren aan de Stichting, of wilt u als vrijwilliger onze activiteiten ondersteunen, heeft u vragen of wilt u uw persoonlijke gegevens wijzigen, schroom dan niet om met ons contact op te nemen via de sgf@tmgn.nl

Laat uw collegae en vrienden ook weten dat wij geïnteresseerd zijn in aanvullingen op onze collectie, ontbrekende apparatuur en/of boeken voor onze bibliotheek, nemen wij graag in ontvangst.

Het Trefpunt is bereikbaar:
Per auto: afrit 13 van de A6, richting Urk, bedrijventerrein Zwolsche Hoek.

Per openbaar vervoer: via Station Lelystad Centrum, snelbus 345 met een aansluitende lokale bus (149) die stopt bij Halte Keteldiep, direct naar het Trefpunt.
Reistijd Lelystad-Urk: 40 minuten.

Routekaart
Google Maps

Via dit emailadres: sgf@tmgn.nl kunt u zich afmelden voor dit Magazine.